

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 6 (9006)

15 ФЕВРАЛЬ

2024 йыл

КИШИ ЮМА

УВЫТ АЙЫ

1931-нши йылдан алып шыгады

КОНФЕРЕНЦИЯ

Курылыс тармагындагы маъселелер

Отыкен сабли куън «Россия - меним тарихим» деген тарих паркында «Турак уйлер курылысы. Маъселели сораулар» тема бойынша конференция болып озды.

Онда территориялардын комплексли оьрленуви мен байланыслы сораулар, яшавшылар ушин онъайтлы яшав аьллерин кеплев бойынша патшалыгымыздын политикасын яшавга шыгарув, сондагы токтастырылган нормаларды буганы ушин явплылык тутув шаралары акында союз юридилди.

Онлайн режиминде конференцияда ямагат аьрекетшилери, журналистлер эм блогерлер ортакшылык эттилер.

Республика етекхиси Сергей Меликов, шарады аша берип, энъ бириншилей, турак-уй курылысы эм регион, бас деп дагестан калалары ушин, капиталлык объектлер курылысы ман байланыслы сорауларга эс каратпага керегин белгиледи. Онънъ айтувы ман, ер участоклар келисли кулланылмай, объектлер законсыз курылады. Айтпага, авыл хозяйствосы яде ямагат буйымлары ушин белгиленген ер участокларында законсыз турак уйлер яде коммерциялык объектлер салынады, ол зат ер мен пайдаланув йосыгы эм ыхтыярлы нормалар бузылувына аькеледи, солай ок коррупция эм айырым инсанлар байыгына себеплигин этеди.

Соны ман бирге бу баъри зат гражданлардын яшав аьллерин ийгилендируув бойынша белги-

ленген ислерди яшавга шыгарув да маъселелер тувдырады: законсыз салынган курылыс объектлер инфраструктура объектлерине (газ, электроэнергия, сув ман канагатлав, йоллар) авырлык тувдырады, ямагат ер участоклар етиспейди эм кала яшавшыларынын яшав аьллер сапатлыгын кемитеди.

Сергей Меликов белгилегенлей, Дагестан еринде ер участокларды келисли кепте кулланылмайтаган ман байланыслы маъселелерди шешув ушин каты тергев салмага, законодательстводы тутпаганларды дембиге йолкырмага керек.

Айырым эс каратты Дагестан етекхиси регионда ер участокларынын комплексли оьрленув (КРТ) принциплерин кулланув. КТР проектин яшавга шыгарув исинде толтырувшы власть органлар, республикадын муниципаллык туъзилслери, застройщиклер, ресурслар ман канагатлавшы организациялар эм гражданлар биргелес аьрекетлеп, бирбири мен ортак тил таппага кереклер.

Сергей Меликов пай курылысынын катнасувшылары ман байланыслы маъселе акында да айтты. Закон бойынша застройщиклер курылыс объектлердин кулланувга берилув болжалын буганлары ушин «акшалай явпламага» борышлы. А Росреестрде регистрацияланган келисуув пай косканлардын кызыксынууларын коршаламага керек.

БУЪГУЪН – АЪСКЕРШИ-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТЛЕР КУЪНИ

Кутлав

Муннан 35 йылартта -- 1989-нши йылынын 15-нши февралинде Афганистан эли ериннен совет аьскерлери шыгарылып, тек аьскершилер мен офицерлерге тувыл, бизим элимиздин савлай халкына кыйынлык тувдырган согыс кутылган.

Биз бек оьктемсиймиз сизи мен, аявлы бизим аьскершилери-интернационалистлер. Сиз афган согысынын баъри кыйынлыкларыннан эм авыр сынауларыннан, йигитликтинъ, йигер-

ликтинъ, баътирликтинъ йогары коьримин коьрсетип, берген антка алалыгынынъ бан, оьз борышынъызды ызына дейим толтырып, йигерли оьткенсиз. Биз сизге коьрсеткен йигитлигинъиз ушин бек разымыз, онънъ акында эстелик несиллер юреклеринде дайымга сакланар.

Буъгуьнде биз тынышлыкка эм онъайлыкка, оьз себеплигин тийгистип, янъы кавыфлыктар орын табатаган аьллерде

яшаймыз, сонънъ ушин оьсип келеяткан несил мен куллык юртуувде бас орында сизинъ бай яшав сулыбынынъиз, сизинъ шынты патриотизм, йигитлик эм аьскершиллик кардашлыгынъиз болмага керек.

Сизге, сизинъ аьллеринъизге, ювыктарынъызга эм кардаштувганларынъызга берк ден савлыгын, узак яшав оьмирин, аьел навсибин эм онъайлыгын, тынышлыкты эм макулласувды йораймыз.

«Ногайский район» МР аькимбасы

«Ногайский район» МР Депутатлар Йыйынынынъ председатели

Д.ЭСИРГЕПОВ.

Р.БАЙМАНБЕТОВ.

РЕДАКЦИЯМЫЗДА ЙОЛЫГЫС

Аталыкты коршалаганлар

Газетамыздынъ редакциясында совет заманларыннан алып Уллы Аталык согысында эм оннан сонъгы согысларда катнаскан йигит аьдемлер мен йолыгыслар оьткерилувви йиги патриотизм аьдетлердинъ бириси болады. Соьйтип, янъыларда бизим коллективте совет аьскерлери Афганистаннан шыгарылдувына 35 йыл ман байланыста Ногай районънынъ сыйлы яшавшылары – Афганистан согысынънъ ветеранлары Сталинбек Култаев, Нажмудин Адисов эм Курунтурсын Баймурзаев конакта болдылар.

Йолыгысты газетадынъ бас редакторы Эльмира Кожеева ашып, келген сыйлы конакларга хош келди айтты. Ол 1979-89-нши йылларда Афганистанда совет аьскершилери оьзлерининъ канын-янын берип элимиздинъ кубула япсарларын

явдан саклаганын белгиледи. Олардынъ санында бизим ногай уулыларымыз да болганлар.

Йолыгыста баслапкы соьз Афганистан элине энъ бириншилердинъ санында кирген, аьлиги замандагы Ногай районънынъ Афганистан согысы-

нынъ ветеранлар советининъ председатели Сталинбек Култаевке берилди. Онънъ айтувы ман, быйыл сондагы согыс кутылганлы 35 йыл эм ол оьзи соннан яраланып кайтканлы 44 йыл толып туры. Аьскершиллик антын йигитлерше толтырганы ушин Кызыл Юлдыз ордени, Афганистан элининъ разылык медали эм коьп баска медальлер мен савгаланган.

Ызы 2-нши бетте.

Сувретте: аьскерши-интернационалистлер (солдан онъга) С.Култаев, Н.Адисов эм К.Баймурзаев.

ХАБАРЛАСУВ

Ызгы куьнлердинъ бас политикалык озгериси

Янъыларда Россия Президенти Владимир Путин Америка журналисти Такер Карлсон ман хабарласып, 60 сорауларга яваплады. Уыйине кайтканнан сонъ, Такер Карлсон сол хабарласувды американ заманы бойынша 18 сабатте (москва заманы бойынша туьнги 2 сабатте) X соцсетиндеги оз бетинде ерлестирди.

РФ Президенти В. Путин оз хабарын Украина ман байланыслардан эм Россия патшалыгынынъ туьзилуьвиннен баслады. Сонъ союз НАТО, арманган СВО ман байланыслы аьллер акында юритилди.

Хабарласувды коьплеген миллион аьдемлер караганлар.

Хабарласувдынъ бас тезислери: Украина ман Россия ара кавгаласув аьли 2014-нши йылда басланган. Оны ЦРУ-дынъ яклавы ман савытланган оппозиция юритти.

Россия 2014-ншы йылда кавыф

аьллерде болган Крымды оззининъ колтыклары астына алмага амалсыз болды.

Украина согысты баслады, а Россиядынъ мырады – оны токтатув.

Москва Украинадагы аьлди соьйлесуьвлер озгарув ман шешуьвге етиспеге суьеди. Россия эм Украина эрте болсын, кеш болсын, бир ой-токтаска келерлер.

Зеленский Россия власти мен соьилемеге болады, ол озьин Украина президенти этип санайды.

Украиншылар аьлиге дейим озьлерин орыслар этип сезедилер, боляткан зат – граждан согысынынъ белгиси.

Украинада неонацистлерден миллет баьтирлерин эттилер, оларга эстетиклер саладылар – бу теорияды эм практикады токтатув керек.

Украинадагы озгерислер кайтип тамамланса да, дунья туьрленер.

ФОРУМ

Энъ де ярасыгы – сизде

Оьткен юмадынъ ишинде Дагестан Республикасынынъ Оькиметининъ Председатели Абдулмуслим Абдулмуслимов ВДНХ-да оьткерилип турган, «Россия» деп аталган халклар ара выставкасынынъ негизинде, миллет етимислер форумунинъ ишинде озгарылган «Авыл хозьяйство» тематикалык куьнинде ортакшылык этти.

Сол форумда ДР эм авыл хозьяйство азык-туьлик министри Мухтарбий Аджиков катнасты.

Бу куьн Дагестан Республикасы озь стендинде агропромышленный комплекс тармагындагы етимислерин коьрсетти. Сонда сыйлы конак РФ авыл хозьяйство министри Дмитрий Патрушев болды. Оны мунда ДР Оькиметининъ Председатели Абдулмуслим Абдулмуслимов хош коьрип алды эм регионнынъ АПК озьренуьви бойынша йолыгатаган маьселелер акында айтып кетти. Сол маьселелердинъ энъ бириншиси – ердинъ кумлакка айлануву.

Малшылыктынъ озьренуьви акында да соьз коьтермей калмады. Келген конакларга кой кыркым йорыгы да коьрсетилди.

Бу куьн мунда Дагестан Республикасында АПК куьллыкларынынъ тамаллары бойынша фильмди де келген конаклар карадылар.

«Сьырт Кавказ стендлер ишинде сизики энъ де ыспайы!», – деп айтты Дмитрий Патрушев.

Хабарласув йорыгында ДР Оькиметининъ Председатели РФ Авылхозьяйство етекшисине регионнынъ авыл хозьяйство тармагынынъ аьли акында айтып озды. Дагестан Республикасынынъ авыл хозьяйствосы, туьрли тый-

дажылыклардынъ барына карамастан, озьувде ийги коьрсетимлер береди. Бир затка да карамастан, Дагестан эл ишинде лидерлер санында деген атын йоймайды.

Бизим республика Россиядынъ сондай регионларынынъ санында, кайсылар 1991-нши йылдан сонъ, малшылыкты озьрендирген эм сол аьрекетти саклаган. Солай ок бизим регионга «Дагестанская баранина» деген брендти беркитпеге куьш етти эм республика «Экспорт продукции АПК» деген миллет проектининъ катнасуьшысы да болды. Бизим республика кой эт пен тек Россия регионларын канагатлап калмайды, солай ок шет элдерге де бизим якларда асылланган кой малдынъ эти кетеди. Сол кой этти болдыруьшылар санына Ногай районнынъ малшылары да киредилер.

Ясылшылар озьстируьвде де Дагестан Республикасы алды орынларда.

2023-нши йылда озсимликлер озьстируьв майданнынъ оьлшеми 369 мынь гектар ер эди. Сол, оьткен йыл ман тенълестиргенде, 11 мынь гектар ерге артык болады. Бу уьйкен етимис.

2023-нши йыл дуьги аслык 155,8 мынь тонна йыйналган.

Республикага оьткен йыл куьланувга берилген «Развитие отраслей овощеводства и картофеля» деген федераллык проекттинъ яшавга шыгарылуьви озьренуьвге коьсьм болды.

Солай ок Дагестан бав емисин озьстируьвде де алды орында.

Абдулмуслим Абдулмуслимов Россиядынъ Авылхозьяйство етекшисин тагы да Дагестан Республикасына конак болмага шақырды.

ДР АЬКИМБАСЫ

Аьр кайсысы да маьнели

Юмадынъ басында Дагестан Республикасынынъ бас каласында регион етекшиси Сергей Меликов республикадынъ озьренуьвине бек маьнели сораулар бойынша йыйын озгарды.

Сол йыйын барысында куьн йосыгында бир неше сорау каралды. Аьр бир сорау бойынша тийисли ведомство етекшиси яде ваькили салынган борышлардынъ толтырылуьви акында эсап берди.

Бу куьн каралган сораулар ишинде республикадынъ туьрли муниципалитетле-

ринде, табиат коьринислерине коьре келтирилген зыян кайтип толтырылатаканы акында Дагестан Республикасы бойынша МЧС ГУ етекшисининъ орынбасары Сулейман Рамазанов шыгып соьиледи.

Туьрли сораулары ман ерли самоупрауьленелерге, патшалык власть органдарына келетакан граждандардынъ буйымлары кайтип толтырылатаканы акында ДР Аькимбасынынъ эм Оькиметининъ администрациясыннынъ етекшиси Алексей Гасанов эсап берди.

Йыйыннынъ барысында коммуналлык инфраструктура куьрылысларнынъ ярастырылуьви эм янъыларынынъ куьрылуьварына уьйкен маьне берилип токталды.

Солай ок озь эрки мен газ алатларын куьланувга киргизетаканларды тергев рейдининъ де юриси акында соьз коьтерилди.

Сол ок йыйында Дагестаннынъ электротармаклар комплексининъ ис аьрекетин беркитув эм савлык саклав объектлерининъ куьланувга берилуьвине де айырым эс этилиди.

РЕДАКЦИЯМЫЗДА ЙОЛЫГЫС

Аталыкты коршалаганлар

Басы 1-нши бетте

Нажмудин Адисовты 80-нши йылларда, ол йогары окув ошагында окуп турган ериннен алгасавлы кепте сынауларды бердиртип, аьскер сырасына шақырганлар. Баслап Туркменистанда 3 ай уьйретуьвлерден сонъ соларды шыдап оьткенлерди Афганистанга, сол аьскерши-танкистлер сырасында Нажмудинди де аькеткенлер. (Сталинбек Култаев пен Нажмудин Адисов акында газетамыздынъ 4-5-нши бетлеринде окымага боласыз). Ол согыста бузылган танк ишиннен озьси аман шыгарган совет офицери мен танкистлер акында кызыклы хабарлады. Согыстан сонъ эндики керидеги полковник Сергей Леоненко оны коьрмеге деп 4500 шақырым ерди озьип, Ногай районуна келген. «Мен сендей йигиттинъ тувган-оьскен ерине басымды иймеге деп келдим», – деген полковник-тинъ соьзлери Афганистанда аьскер борышларын толтырган бизим ердесле-римиздинъ эрлигине берилген уьйкен сый-оьрмет белгиси тувылма?!

Куруптурсын Баймурзаевти де 1980-нши йыллардынъ басында 2 ай Туркменистанда уьйретуьвлерди оьткен сонъ, Афганистанга йибергенлер. Ол мунда аьскерши

водитель болып согыс борышын толтырган. «Бизим япсарлардан Афганистанга биз гуманитарлык юклерди, бирерде куьрылыс материалларды тасыганмыз. Бир колоннадагы 90-100 автомашиналардынъ яртысы бензин тасыйтаганлар эдилер. Мен юк тасувшы автомобильди айдаганман. Бизди авадан вертолетлар коршалап келсе де, бизге карап душпанлар неше де атканлар. Болса да, сога карамастан, водительлер озь юклерин ерине еткермеге шалысканлар», – деди ол озь эскеруьвлеринде.

Йолыгыста соьз Афганистан согысынынъ катнасуьшыларыннан буьгуьнлерде ДНР, ЛНР, Херсон эм Запорожьезде юритилип турган специальли согыс операциясында ортакшылайтаган ердеслеримизге коьшти. (Олардынъ арасында Афганистан согысынынъ катнасуьшысы Даниял Ильясовтынъ эндигиси СВО-да да юргени айырым мактавга тийисли). Ол зат анъламы, неге десе йигитликтинъ кайсы заманларда да тамыры бир – тувган Аталыгымызды явлардан коршалав.

Конаклар редакция куьллыкшыларынынъ сорауларына явапладылар эм бирге эстеликке суьвретке туьстилер.

М.ЮНУСОВ.

ДР ПРОГРАММАСЫ БОЙЫНША

Авыллардынъ ямагат ерлери

Дагестаннынъ Ногай районнынъ кайбир авылларында «Формирование современной городской среды» деген республикалык программасын яшавга шыгарув ниети мен доьрт ямагат ерлери ярастырылаак. Соны ман, 2024-нши йылда Терекли-Мектеб авылынынъ Джанибеков орамы бойынша 21-нши номерли уьйи, Карагас авылы-

нынъ Новосельская орамы бойынша 34-нши номерли уьйи туьбиндеги парк зонасы, Куьнбатар авылынынъ Алимхан Асанов орамы бойынша 11-нши номерли уьйининъ, Червленные-Буруны авылынынъ М.Моховников орамынынъ 6-ншы номерли уьйининъ касындагы ямагат ерлери ярастырылмага планланады.

Район бойынша бу доьрт

ямагат ерлерин ярастыруьвга баьриси 12120827,88 маьнет акша шыгарылмага каралады.

«Формирование современной городской среды» программасы бойынша 2019-ншы йылдан алып Ногай районнда 14 ямагат ерлери ярастырылган эм 2 ямагат ерлерин ярастыруьв эсабы кадериндей акша амаллары эконоланган.

ЯМАГАТ НЕГИЗИ

Пайдалылыгы бар карар

Абел баъри заманларда да ямагат негизи болган, абел темасы дайым да маънели орында турган, боътен де – 2024-нши йылда, Россия Президенти Владимир Путин мен Абел йылы деп токтастырылганда. Бу карардынъ баъримиз уьшин де пайдалыгы бар, бас деп, озбек те, ата-аналар уьшин, неге десе абелде баладынъ менлиги, аьдемнинъ касиет-кылыккыгы, абел баалыклары, абел-йорыклары салынады эм кепленеди. Ямагат та бу ерде уйкен орын тутады. Власть аьдем менлигине, онынъ гражданлык позициясына себеплиги тийгестеди.

Мага коьре, аьр затка дурыс ой-карасы болган аьдем, тоьгеректе болатан затларга шеттен карап турмай, цивилизациялык ямагаттынъ (оьз аьелиннен эм кардаш-туьвганларыннан баслап), оьрленуьвине оьз уьлисин коспага керек. Бизим ямагаттынъ, патшылыгымиздынъ куьш-куватлыгы – олардынъ бирлигинде эм аьрисининъ белсенли яшав позициясында.

Уьстимиздеги 2024-нши йыл Россия Президенти Владимир Путин мен Абел йылы деп билдирилип басланганы эм бардырылатанганы да босына тувыл. Бу карар бизим элимиздинъ коьплеген граждандарыннынъ ойлариьна эм сондай ниетлиги орын тапканга негизленеди. Сонынъ акында билдирген Владимир Путин 2-нши Савдуныялык орыс халк соборыннынъ пленарлык кенъесинде.

– Белгилевим сол: бу карар акыйкатында да бизим ямагатымиздынъ позициясына таянады, – деген ол соьйлениди.

Владимир Путиннинъ тап-

шырмасы ман келисте Абел йылын озгарув бойынша уйгынлау комитет туьзилген. Оны басшылаган РФ Правительствосыннынъ Председателининъ орынбасары Татьяна Голиковадынъ белгилеви мен, бас орында тураган борышлар: яс аьеллерде биринши бала тувув уьшин аьеллер туьзуьв, бала тувув ман байланыслы ата-анадынъ савлыгын беркитуьв, коьп балалы эм коьп несилли аьеллерди яклав.

– Бизим ортак эм, белки, бас борыш – уйкен аьелге сый-оьрмет этуьвди тербиялау, аьел баалыкларын беркитуьвге себеплик этуьв, – деп белгиледи ол.

Йылдынъ баслануви ман В.Путин «Коьп балалы аьеллерди социаллык яклав акында» деген Указ кабыл этти. Ол федераллык дережеде коьп балалы аьеллердинъ статусын беркитеди эм оларды яклавга шаралар белгиледи. Коьп балалы аьеллер уьшин туьрленислер Указ бан Абел йылында беркитилгени бек аьруьв, менимше, уйкен маънелиги бар яньбылык. Ондай

документти коьп балалы аьеллер де, олар ман куьлык юриетаган патшалык структуралар да куьтип турдылар, бас деп – социаллык коршалав тармагы. Сол Указ бан келисте Россияда уьш эм уьштен артык балалы аьелдинъ статусы болжалы белгиленмей беркитилген. Алдын савлай Россия уьшин коьп балалы аьел деген бирдей аньлам болмаган. Аьр регион бу соравды оьзинше шешкен. Коьп балалары болган аьеллер оьзлери, Россиядынъ кайсы муьйисинде яшаганына карамастан, сол затты беркитетанган бир кепли шайытлама киргистилсе экен деген ойын неше кере де билдиргенлер. Олардынъ сол ой-тилеклерининъ негизи барын белгилеп, РФ Президенти оны хош коьрди эм яклады. Соны ман коьп балалы аьелдинъ статусы федераллык дережесинде беркитилип, социаллык яклав шаралары яньыртылган.

Л.УРАЗАЕВА,

Россия Журналистлер Союзнынъ агзасы.

ШАРА

Таьвесилмес суьйим булагы

Россия Федерациясыннынъ Президентининъ Указы ман 2024-нши йыл – Абел йылы деп беркитилген. Соны ман байланыслы болып, йыл белгисине багысланган шаралар ишинде Ногай районымиздынъ Терекли-Мектеб авылыннынъ А.Х. Джанибеков атындагы мектебинде Абел йылыннынъ ашылуьвине багысланган бек маънели эм терен иштеликли байрам озгарылды.

Бу байрам оьткен йыл белгиси – Оькьтуьвшы эм насихатшы йылыннынъ Абел йылына коьшуьвининъ испаты эди.

Абел – суьйимнинъ таьвесилмес булагы. Мунда сый, оьрмет деген сезимлерге уйкен орын бериледи. Соларсыз аьдем дуьньяда яшап та болмас эди. Абелде – балалар, уьныклар, бир-бирисине таянуьв эм сенуьв. Кыскаша айтканда – берк тандыр ошагы.

Биз йогарыда айттып баслаган, мектеб негизинде оьткерилген шарага А.Х. Джанибеков атындагы мектебинде окыйтаган коьпбалалы аьеллердинъ ата-аналары шақырылган эди. Келген конакларды йылы ань сеси заньыраган актывый залда хош коьрип алды.

Бу куьн Абел йылыннынъ ашылуьвине багысланган шараднынъ программасы кызыккы эди. Байрамды ярасыклаган балалар оьзлери. Келген конаклардынъ коьнгилин «Ритмы степей» биюв ансамбли оьзлерининъ оьнерли биювлери мен, туьрли класслардынъ йырлар йырлаган, ятлавлар айткан куьшлери, айырым йыр йырлаган кызлар А.Дильманбетова, А.Черкесова, М.Менлиязова, оьзининъ терен сезимли ятлавукуви ман М.Курганова коьтердилер. Саниятлар мектебинде аьрекетин бардыратаган «Фантазеры» драматический кружоктынъ балалары, кишкей класслар окуьшылары «Лентяй» сценкады усташа ойнадылар.

Келген конакларга хош келди соьзин мектеб етекчисеи Курасхан Джумагельди кызы Ярикбаева айтты.

– Аьр бир аьел оьз алдына бир дуьнья, мунда оьзининъ аьдетлери эм турмысы. Аьр бир аьел оьз алдына кызыккы. Абел аьем яшавинда уйкен орынды да алады. Абелден аьдемнинъ кайдай болагы, яшав толкынларында кайтип оьзин юритееги себепли

болады...– деп соьзин бардырды ол эм келген конакларга бу йыл ишинде мектеб уйгынламага ниетленетанган шаралар акында айттып, сонда ортакшылык этпеге шақырды.

Абел йылына багысланып озгарылган шарады мектеб окуьтуьшылары Альбина Каирбековна Курганова эм Диана Рашидовна Ахмедова юриттилер.

Шарады тамамлай келип, юритуьвшилердинъ бириси – Диана Рашидовна оьз соьзин аьр бир келген конакка каратып:

– Шарадынъ аьр бир катнасуьвшысына оьз разылыгымизды билдиремиз, аьр бир аьелге наьсипти, ден савлыкты, узак оьмирди йораймыз. Аьр кайсы уьйде де тил бирлик, бир-бирисин колтыклав болсын. Аьр бир аьел яшавы ань-акыл байлыкка эм куваншылы оьзгерислерге бай болсын. Абел йылы аьр кайсыньызга да тек ийгиликлер акелсин, – деген соьзлер мен аманласты.

Г.САГИНДИКОВА.

Суьвретте: А.Х. Джанибеков атындагы мектебте Абел йылыннынъ ашылуьвине багысланган шарадан сонъ.

БАЪТИРЛИК

Оьлимсизликке аьытлаган йигит

Абелде увыл тувса, ата-ана оьктемсийди. Олар, боътен де ата, келеекти увылы ман байланыстырадылар. Болса да, бакты оьзинше бизим куьнлеримизди, ойларымызды сайгаластырады. Осман Аджигайтканов согыс спецоперацисына мобилизация бойынша кеткен, тенълери мен Аталыгын коршалатан. Эм янын берген. Бизим уьйлеримизде, калаларымизда эм авылларымизда согыс оты янамасын деп, баьриси де тыньшылыкта яшасын деп янын берген. Соньында онынъ согыс тенълерининъ айтуьви ман, ол энъ де кишкей эди ясы ман олардынъ арасында, сога коьре, оны саклайтаган болганлар. Тек яьдынъ куьллеси яс яшавды уьзди. Осман Аджигайтканов Йигитлик орденине (оьлгеннен сонъ) тийисли болган. Йылдынъ ызында Ногай районнынъ администрацисында баьтирдинъ анасы Кунсулуьв Аджигайткановага патшалык баргы тапшырдылар. Шарада Ногай,Тарумов районларыннынъ военкомыннынъ орынбасары В.Хадизов, Нариман авыл аькимбасы М.Суьюндиков катнастылар. Район басшысы Джамаьлутдин Айнадин увылы Эсиргепов оьлген аьскершининъ анасына басавлык соьзлерин айтты.

– Биз буьгуьн маънели сорав

бойынша йыйналдык. Мен сизге бассавлык айтаман, баьримизге де бу уйкен йойым. Биз Осман ман оьктемсиймиз. Мен бек ийги этип билетанган эдим Османды, меним окуьшым, тербиялануьшым. Ол бек танъ, аьдил, таза юрекли, намыслы инсан эди. Сол касиетлерин Осман согысуьвда коьрсеткен. Эм шынты баьтир болып, ян берген. Бизим бас борыш – йигитлеримиздинъ атлары мутылмасын деп баьри амалларды алуьв. Мектеблерде балаларга сондай баьтирлерди коьрим этип коьрсетуьв тийисли. Яслардынъ алдында басымизды иемиз. Биз аьр дайым сизинъ янынъызда. Нариман авылда орамлардынъ бириси Осман Аджигайткановтынъ атын юритек, – деп соьйледи Джамал Айнадин увылы.

Район аькимбасы К.Аджигайткановага Йигитлик орденин тапшырды. Эм олардынъ аьелине тийисли коьмек этилинеегин айтты.

Тагы да бир баргы Баьтирди тапты. Оькенишке, оьлгеннен сонъ. Тек бизим юреклеримизде Осман Аджигайтканов баьтирликтинъ эм оьлимсизликтинъ белгиси болып дайымларга калайк.

Г.БЕКМУРАТОВА

Суьвретте: орден тапшыруьв мезгили.

СВО КАТНАСУВШЫСЫ

Бизим бас борышымыз – Еньуьв

Яньыларда бизим ердесимиз ДР Ногай районнынъ Терекли-Мектеб авылыннынъ яшавшысы Замир Межитов уьйде отпускта болып кетти. Бизим редакция куьлыкшылары аьр заманда да согыс спецоперациса ериндеги ясларымиз акында язадылар. Яньыларда биз ийги хабар эситтик – Замир Межитов «За службу в военной разведке» деген медаль мен савгаланды. Оьзи Замир коьп хабарламага суьймейди, ама бизге олардынъ акында билдирув бек маънели эм керекли.

Бизим яслар Аталык саклав исинде баьтирлик коьрсетдилер. Биз олар ман оьктемсиймиз, боътен де олар медальлер эм орденлер мен савгаланса.

Замир Амерхан увылы Межитов СВО еринде биринши куьннен алып куьлук этеди. Замир коьп соьйлейтаганлардан тувыл, тек Аталык оьз баьтирлерин, коршалавшыларын таньымага керек.

Согыс разведка оьз алдына коьп борышлар салады, солардынъ бириси – яьдынъ орынласкан ерин, санын билмеге. Разведчик оьзин коьрсетпейди, ол ясыртын аьскерши деп саналады. Бу иске баьриси де туьсип болмайды, сонда ислейтаганлардынъ касиетлери – акыл.

«Тилди» алуьв уьшин ога куьш те керек болады, ама яьга етуьв уьшин разведчикке баска касиетлер керек. Бу касиетлер Замир Межитовта барлыгына шекленмеймиз.

– Биз мунда Элимизге енъуьв аькелмеге деп. Сол зат – бизим бас борыш, – дейди ол.

Аталык коршалавшыларымыз – бизим оьктемлик. Ясларымизга уьйге енъуьв мен кайтканын йораймыз.

Г.БЕКМУРАТОВА

Суьвретте: З.Межитов.

15 ФЕВРАЛЬ – АТАЛЫКТЫНЪ ТЫСЫНДА КИЕЛИ АЪСКЕР БОРЫШЫН ТОЛТЫРГАН
РОССИЯНЛЫЛАРДЫНЪ ЭСТЕЛИК КУЪНИ

Оъткен оьмирде орын табылган урыслар

Афганистан. 1979-1989-ншы йыллар. Коьплердинъ бактыларын туьрлендирген заманлар. Сол йылларга аьскер борышын толтырмага болжалы келген яс йигитлердинъ яшав оьмирлеринде айырым орын алган заманлар. Увыллары Афганистанда аьскер борышын толтырган аналардынъ уйкысыз кешелери эм туьнлери... Баьрисининъ де оъткен сынавлары...

Бу урыслардынъ узунлыгы – он йыл. Сондай болжалга созылган согыслар Совет Союзунинъ тарихинде бу болмаса, баскасына орын табылмаган.

Бу урыслар бойынша Совет Союзы неше мынълаган аьскерши йигитлерди йойды, сакат болып калганлар саны да айлак уьйкен.

Сол йылларда язылып, йьрга айланган ятлавларды окысак та, йьрларды тынъласак та, эсitemиз кол-аяксыз калган эр кисилердинъ йигитликери, йигерлиги акында. Оьзек те, янынъ авырымай болмайды, тек дослык сезимлерине кайсы заманларда да, ерде де орын табылганы коьнъилди коьтереди эм сол замандагы дослык айлак алал болганы сейрсиндиреди.

Буьгунги яс аьдемге сол сезим кайдай болганын эм сонынъ баалыгын еткермеге кыйын болса ярайды.

Аьлиги заманда ойланаман, мен сол эки несил арасында туьган аьдеммен деп оьзимди санай-

ман, неге?– деген сорав бу ерде тувмага болады. Айтып оьзайым, неге десе мен сол алаллык сезими шынтылай да бааланган заманды оьз коьзим мен коьргенмен эм аьлиги яс аьдемлердинъ де яшавга карасына, олардынъ бир-бирисине, тоьгеректегилерге катнасына толы, оьткир коьз бен карамага куьшим ететаган шагым. Бу ерде оьз ойларым ман боьлиспеге суьемен. Дослык. Бу сезим алаллык пан байланыслы болмага керек. Коьзинънен – дос, артыннан баскага дос болып, сени «шайнаса» яде болса, сага зыян келтирмеге болатанган аьдем сол атка тийисли болып та болмайды.

Аьр йыл сайын увьт айыннынъ 15-нши куьни янасып келген заманларда сол куьн Ногай районы бойынша аьскерши-интернационалист йолдаслар ман туьрли ерлерде шаралар озгардылар. Айтпага, китапханаларда, музейде. Сол шараларда катнасып, мен де сол йигитлердинъ коьп хабарларын тынълаганман. Аьр кайсысында да, кайсы хабарында да дослыкка орын табылып, сол аркалы сав-эсен кайтканларына аькелдилер.

Мага коьре, шынты дослык кыйынлыкка беркийди. Аьлиги заманларда, Украина еринде согыс спецоперациясы оьтип турганда, сонда катнаскан эм катнасатаган йигитлер акында ис борышыма

коьре язаман, олардынъ да хабарларында уьйкен орын дослыкка бериледи.

Тынъшлы яшавдагы ман кыйынлыкка тутьлган дослык арасында уьйкен тас коьпир...

Тарих бетлерин актарып, Афганистан еринде болган урыслар хроникасы ман танысаман. Бек кызыклы макалаларга да йольга-

ман. Бир булаклар бу урысларды дуьрыс озган деп коьрсетдилер, баскалар керек болмаган деп язадылар эм совет аьскери оьз борышын керти толтырып, енъуьшын болган, ама биз политикалык яктан енъилгенмиз деп санайтаганлар да бар...

Тарих болса, сол он йыл узатында озган согысты эс этип кал-

дырган. Буьгунлерде бизим шынты борышымыз – сол урысларда катнаскан ердеслеримизди сыйламага эм данъкламага.

ГАЛИМА КУРГАНОВА,
РФ Журналистлер союзунинъ агзасы.

Суьвретте: Ногай районунинъ афганиши-интернационалистлери.

Баьри савгалардан йогары соьзлер

Быйылдынъ 15-нши февралинде Афганистаннан совет аьскерлерининъ боьликлери шыгарылганлы 35 йыл толады. Бу кайгылы эм шатлыклы куьн, ветеранларды эм сол согыста оьз юьвкларын йойыткан аьдемлерди бирлестиреди. Совет халкына ят ерде 10 йылга созылган каты согысуьвлар коьп кыйынлыклар, кайгылар эм сынавлар аькелдилер. Сонда, Афганистанда, совет аьскершилери эрклик, шыдамлык коьрсеткенлер. Аьскер яшавдынъ бек авыр аьллеринде, аьр куьн эм сабат сайын яшавлары сынава да болса да, олар, оьз аталары – Уллы Аталык согысынынъ катнасуьшыларындай болып, аьскер антына эм аьдем борышына алал болып калганлар.

Уллы Аталык согысынынъ ветеранлары оьз улгисинде Элимиздинъ коьп патриотларын тербиялаганлар. Олардынъ йигитлиги, Элине суьйими аьскерши -интернационалистлерине, бу куьнлерде болса СВО катнасуьшыларына коьрим болады. Биз оьз аталарымыздынъ аьдетлерин бардырып, туьрли йылларда коьрсеткен Аталык коршалавшыларынынъ баьтирлигин эсте сакламага керекпиз. Биз оларды эсимизде сакласак, бизди де яслар мутпас, тек соьйтип несиллердинъ байланысы тутьлады. Олай дегенимиз, ян берген аьскершилердинъ аьеллерин коьтергишлев, оьз борышын сый ман толтырганлардынъ атларын оьмирлетьув.

Бизим ердесимиз Нажмудин Адисовка Уллы Аталык согысынынъ катнасуьшылары – ата-сы Юсуп Адисов эм нагашакасы Дильманбет Бекеев Афгани-

станда Эли салган борышларды намыслы толтырмага коьрим болганына шек йок. Юсуп Адисов яраланып давдан кайткан, Дильманбет Бекеевти юьвклары коьп йыллар узатына сесахабарсыз йок болган деп санаганлар, тек бир неше йыл артта ол Волгоградта Мамаев Курганда койылганын билгенлер.

Афган согысына Нажмудин Юсуп увьлын Дагестан авьлхозяйствольк ветеринар институтунинъ факультетинде окыткан мезгилде йибередилер. Сол заманда йогары окув ошакларыннан студентлерди аьскерге шақырып баслайдылар. Бизим яс ердесимиз баска юьзлеген студентлер сырасында тез арада экзаменлерди берип, аьскерге йол алады. 1983-нши йылдынъ 22-нши июнинде йигитлер Туркменистанга келдилер. Мунда

оларды Кара-Кум полигонундагы танк окув полкында 6 ай орынына 3 ай аьзирлейдилер. Соьйтип куьзде йигитлеримизди Шинданд каласында орынласкан атаклы 24-нши Богдан Хмельницкий атындагы гвардиялы танк полкына еткердилер. Шиндандтан олар Гератка эм баска калаларга бир неше кере операцияларда катнаспага йибериледилер. Нажмудин Адисов катнаскан энъ де биринши аьскер операциясы Гератка келген караklar туьркимининъ басшысы Исмаил эм онынъ аьдемлерин йок этуьв бойынша болады. Соьйтип караklarга карсы аьскер аьрекетлигин юьритуьде, Пакстан эм Ирактан савытсадак киргизетаган караванлар ман куьресуьвде, каты урысларда, янга оьткен иссиликте, соннан да исси урыслар бардырув-

да куьнлер, айлар оьтедилер. Бизим ердесимиз Афганистан еринде оьзин аьскер исининъ сулыбын алган, таза намыслы, шынты дослыкты билген, коркынышсыз аьскерши этип коьрсеткен. Ол тек командирин, йолдасларын тувьл, савлай взводты аман калдырган куьн де болган.

– Иран эм Афганистан япсарында совет аьскерлери эм караklar ман тез-тез урыслар болатан эди. Сол япсарга юьвк ерде бизге де неше согыслар юьритпеге туьскен. Бир кере биз тавда караklarдынъ курсап алуьвына туьстик. Соны энъ де биринши болып мен сездим. Яв колоннадынъ алдындагы эм ызындагы танкларды якты. Карайман, ер-ерде граната атуьшылар ясырынганлар. Мен оларга карап токтавсыз атып басладым. Оларга басларын коьтермеге, коьзлемеге эм атпага амал бермеке шалыстым. Сонъ 24-нши Богдан Хмельницкий атындагы гвардиялы танк полкынынъ взвод командири тамада лейтенант Сергей Алексеевич Леоненко болган танк токтаганын коьрдим. Командирди куткарув керек. Урыс барысында мен командир эм уьш аьскерши болган танкка янасып, оларды шыгардым. Командир мен бир аьскерши эсин йойган, тагы да экеви яраланган эдилер. Кене де, савытларымыз битпеге турганда, бизге коьмекке вертолетлар келдилер. Урыстынъ сонъында карайман, меним танкыма гранаталар бир кишкей етпегенлер, савлай ерде олардынъ кесеклери ятыр. Сол эм баска эткен ислерим уьшин «За отвагу», «За боевые заслуги» медальлерине эм «Кызыл Юлдыз» орденине тийисли этуьв акында Сергей

Леоненко йогарыдагы командование билдирип, тилек салган. Ама мага савгалардынъ биреве де тапшырылмады. Мен онынъ уьшин коьп кыйналмайман, оьзек те, дуьняда дуьрылык болганы яхшы, тек биз савгалар эм данък уьшин согыспаганмыз, эр борышымызды толтырганмыз. Намысымыз йолдасларымыз эм Элимиз алдында таза – сол бизге энъ де уьйкен савга», – деп бу куьнлерде эскереди Нажмудин Адисов.

Бу болган ислер бизге Нажмудин Адисовты кайдай намыслы аьдем экенин, солай ок дуьняда, сондай авыр заманларда да намартлыкка ер табылатанын коьрсетеди. Бизим ердесимиз тийисли савгаларын колына алмаганына бир офицердинъ «аьрекетти» себеплик эткен болыпты.

Афган согысынынъ ветеранлары бу куьнлерге дейим бир-бири мен байланыс туталдылар. Афганистаннан совет аьскерлерининъ боьликлери шыгарылганлы 30 йыл толганда, эндигиси отставкадагы полковник Сергей Алексеевич бизим ердесимизди коьрмеге Сургут каласына келген (сол йылларда Н.Адисов сол калада ислеген). 2022-нши йылда болса орыс полковниги Кемеров областинен коьлик пен Ногай районга келген. «Ногай шоьлге сондай увьл уьшин басымды тоьмен иймеге келдим», – деп айткан ол.

Афган согысыннан коьп йыллардан сонъ, командиринынъ сондай соьзлери ердесимизге шынты эм баалы савга деп ойлайман.

НУРИЯТ КОЖАЕВА,
Суьвретте: Н.Адисов.

Бир тукумнынъ уьш йигити

Аъли 35 йылдан бери, 1989-ншы йылдынъ 15-нши февралиннен алып, бизим элимизде совет аьскерлери Афганистаннан шыгарылган куън патшалык байрамы эсабында белгиленеди.

1979-ншы йылдан 1989-ншы йылга дейим Афганистанда юритилген согыста 15 мынга ювук совет аьскершилери ян бергенлер, онаган мынъ аьдемлер сакаг болып калганлар. Совет аьскерлери Афганистаннан Женева келисуьвлери бойынша 1988-нши йылдынъ 15-нши майыннан алып шыгарылып басланган эм сол ис толы кебинде 1989-ншы йылдынъ 15-нши февралинде кутылган.

Афганистан согысы акында политиклер аьлиге дейим эрислесетаган болса да, аьскерши аьдемлер уьшин бу кавга Тувган Элимиз алдында аьскершилик борышын толы кебинде толтырув аьрекет болады. Афганистаннан 1989-ншы йылда аьскерлердинъ шыгарылувы, сонда 620 мыннан артык совет аьскершилеринынъ халклар ара террористлерге эм наркобизнеске карсы йигитлерше согысувы олардынъ эрлигин, баьтирлигин шайытлайтаган

бирге ногай халкымыздынъ да ваькиллери белсен катнасканлар. Бизим Ногай районуьмыздан бу давда 31 аьдем ортакшылык эткен, олардан буьгуьнлерде 16 аьдем эм 5 тул хатынлар калганлар. Ногай районунынъ Афганистан согысынынъ ветеранлар советининъ председатели Сталинбек Култаев бу шет элине сол 1979-ншы йылда энъ бириншилерден болып кирип, сонда йылдан артык заман катнаскан.

Афганистан согысынынъ тарихинде 105-нши Витебск ава-десант дивизиясы Кабулга 1979-ншы йылдынъ 27-нши декабринде баьриннен де алдын киргистилгени белгиленген. Сол дивизиядынъ 350-нши полкынынъ сырасында бизим йигит авылдастарымыз Сталинбек Култаев, Руслан Камалов, Зейнадин Мансуров та болганлар.

– 25-нши декабрьде куьндизги 15 саьатте полкымыздынъ командири

декабрьде Кабулга келип кондык. Самолеттан туьсуьвге бизге 3 такыйка бердилер. Самолет аэропортка келип тегершиклери ерге тийип-тиймей биз сонынъ капыларыннан ерге каргып басладык. Сол кеше ок Кабулдагы Аминнинъ меканын алуьвга айтылган «Альфа» спецподразделениеси киристи. Биз де соны ман бирге оларга согыс аьрекетин юритуьвде коьмек эттик. Соьйтип басланды бизге Афганистандагы согыстынъ биринши куьни, – деп эскереди Сталинбек Култаев.

Янъы басланган 1980-нши йылдынъ февраль айыннан алып совет аьскершилери наркочерванларды ыслав, бизиклердинъ колонналарын япсардан Кабулга дейим озгарув аьрекетин юрителилер. Март айында тав кешуьвлериннен кар ирип тайганда, авылларды «духлардан» босатув басланды. С.Култаев 8 ай ишинде 11 кере сондай босатув

ызгы айларында онынъ уьшин Афганистандагы дав кутылады. 28-нши декабрьде ол Ташкенттеги госпитальде эмленген сонъ савлыгы бойынша уьйине кайтарылган.

Афганистан элинде аьскершилик борышын йигит кепте толтырганы уьшин Сталинбек Култаев 1980-нши йылда «Кызыл Юлдыз» орденине тийисли этилинген. Тек сол савга оны тап 10 йылдан сонъ, 1990-ншы йылда тапкан!..

Афганистандагы согыста Сталинбектен сонъ онынъ иниси Анварбек Култаев те катнаскан. Ол Махачкалада техникумды окып биткен сонъ 1985-нши йылда аьскер сырасына шаькыртылган. Аьскершилик борышы Прибалтикада басланады, учебкадан сонъ Анварбек Афганистандагы давга 1986-ншы йыл май айында озь ыхтыяры ман кеткен. Мунда ол сапер болып согыс борышын толтырган. 1987-нши йылдынъ ноябрь айында тувган ерине кайткан. Совет оькимети оны «За отвагу», «За боевые заслуги», «За отличие в

нлерде Сталинбектинъ увылы Арсланбек (суьвретте) бардырады. Ол озьининъ аьскер борышын Хабаровскта толтырган. Сонъ контракт бойынша Росгвардия сырасында куллык этип турган еринен былтыр Ростов обла-

не йиберилген. Соннан бери ол россия аьскерлери юритип турган специалы согыс операциясында йигитлерше катнасады. Аьскершилик кесписи бойынша Арсланбек Култаев – механик-водитель. Буьгуьнлерде ол озьининъ согыс йолдастары ман бирге Тувган Эли – Россияда украин неонацистлериннен, шет элдердинъ фашистлериннен коршалайды.

– Сол 1979-ншы йылда Афганистанга совет аьскерлери кирмеген болса, не болмага болак эди? – деп сорайман мен Сталинбек Култаевтен.

– Биз сол йыл эм сол куьн онда кирмеген болсак, бизим орынымызга Афганистанга американ флоты кирмеге аьп-аьзир болып турган. Биз олардан алдын кирдик, эгер олар кирген болса, СССР-дынъ кубыла япсарлары кавыфлы аьлде калак эдилер. Биз Афганистанда согысып, озь элимиздинъ суверенитетин коршаладык, – деди С.Култаев.

М.ХАНОВ.

данъклы тарих озьгериси деп саналады.

Афганистан согысында баьри совет халклары ман

бизге Афганистанга самолет пан ушаягымыз акында билдирди. Биз сол куьн Ташкентте эдик. 27-нши

согыс аьрекетинде ортакшылык эткен, энъ ызгысында ол авыр яраланган. Сол 1980-нши йылдынъ

воинской службе» деген медальер мен савгалаган.

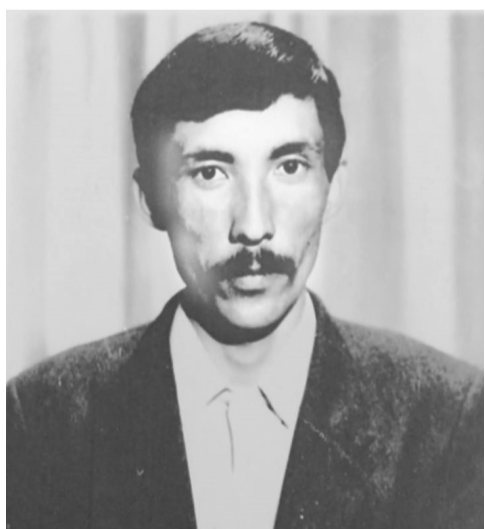
Култаевлердинъ аьскершилик йолын буьгуь-

стинде бир ай узагында уьйретуьвлерди оьткен сонъ Донецк области-

Бар сондай кеспи – Аталыкты саклав

Кырк бес йыл артында, 1979-ншы йылдынъ карагыс айында, совет аьскерлери Афганистан элининъ ерине афган моджахедлар ман куьресуьвде озь ярдамын этуьв ниет пен киргенлер. Сол согыс 10 йыл узагында оьтти. 1989-ншы йылдынъ увыт айынынъ 15-нши куьнинде Совет Союзынынъ ызгы аьскершилери Афганистан ериннен шыгып кеттилер. Сол куьн бизим элимизге афган согысынынъ тамамланувы болды. Бу согыста 15 мыннан артык совет граждандлары оьлгенлер. Сол заманнан алып увыт айынынъ 15-нши куьни Атылыктынъ тысында ян берген йигитлеримиздинъ Эстелик куьни деп белгиленеди.

Афганистан еринде озь эр борышын толтырганлардынъ арасында бизим ердесимиз Идрис Зейнадин увылы Межитов та бар. Мен оны намыслы, аьдил, ийги аьдем деп таныйман. Идрис 1962-нши йылдынъ коькек айынынъ 1-нши куьнинде Ногай районунынъ Орта-Тоьбе авылында тувган, татым уьйкен аьелде оьскен, атасы Зейнадин комбайнер болган, анасы Курманбике ерли мектебте техничка куллыгын эткен. 10-ншы классты битирген сонъ,

Идрис Межитов эр борышын толтырмага йолланады. Сол заман 18 ясындагы кеделер алдыда согыстынъ кыйын йыллары болагын кайдан билсинлер. Узак элдеги согыс коьплеген ясларымыздынъ яшавларын узьди.

Идрис баслап Узбек Республикасынынъ Термез деген каласына туьсти, сонъ оларды Туркмен республикасынынъ Теджен каласына коьшпирдилер. Керекли сулып алган сонъ, аьскершилери Афганистан элине аькеттилер. Кыйынлы эди сол куьнлер, Идрис Зейнадин увылы 540 согысуьвларда катнасты. Яслар куьн сайын эртенликте бу куьн ызгы куьним болмас деген сеним мен турганлар. Уьйин, кардаштыванларын, аьелин сагынган аьскерши ят элде. Сол йылларда Идрис бизим районуьмыздынъ баска яслары ман бирге согыскан – Сталинбек эм Анварбек Култаевлер, Руслан Камалов, Григорий Тарланов, Мурат Мамаев, Зейнадин Мансуров. Буьгуьнлерде де олар тыпакласып, бир-бирине ярдам этип, катнасадылар.

Идрис Зейнадин увылы аьели мен тувган авылында яшайдылар. Аьлейи Сапигат Бекмурза кызы ман эки бала тербияладылар – кызы Диана эм увылы Исмаил. Олар атасы ман оьктемсийдилер. Исмаил тез-тез атасынынъ согыстан аькелген суьвретлер альбомын актарады. Сол альбом афган согысынынъ отына туьскен

бир бактыдынъ тарихин саклайды. Согыстан кайтаяк заманда, альбомга бирге эр борышын толтырган йолдастары аманласув соьзлерин язганлар. Сонда булай язылган: «Согыс бизди коьп затларга уьйретти, ол сынады бизди. Дослыкка уьйретти. Сен шынты дос эдинъ, неге десе аьр заманда да биринши болып келетаган эдинъ ярдамга». Бу соьзлердинъ маьнеси айлак та уьйкен.

– Баьтир болып тувмайдылар, баьтир боладылар. Меним атам мага – баьтир эм йигитликинъ коьрими. Мен атам ман оьктемсиймен, онынъ согыста коьрсеткен йигитлиги уьшин савкатлаган коьплеген медальери эм орденлери бар, – деп айтады Исмаил Межитов.

35 йыл артта йигитлеримиз уьйге кайтып келдилер. Сол согысуьвлардан сонъ олар тынышлы яшавга кайтадан уьйренип басладылар. Белки, оларды анъламаган заманлар да болгандыр, тек Афганистанды коршалаган аьскершилериьмиз куьшин де, яшавларын да берип, Россия деп аталган элининъ япсарларын саклаганлар.

Г.БЕКМУРАТОВА
Суьвретте: И.Межитов.

АЪДЕМ ИСИ МЕН ЯРАСЫК

Кесписине алал

Бугуьн мен ортак практика бойынша врачы Гульнара Мурзабий кызы Елманбетова акында хабарламага суьмен. Гульнара оз эгиз йолдасы Тамара ман Ногай районунунь Кумлы авылында согыс аьрекетининь ветераны Мурзабий Курманбай увьлы эм Кумлы авыл акымбасы ис аьрекетин юритувши Сакинат Магомед кызы Елманбетовлардын аьелинде тувьп оьскенлер.

Кеспиди сайлав яшавда энъ маьнели токтаслардын бириси болады. Сайланган кеспиди ар кимнинь де келектегиси мен байланыслы. Кызлардын енбил болмаган врач кесписинде токтасувында, олардын ис аьрекетин бойынша ветеринар врачы болган атайы Курманбай да маьнели орынды тутты. Суьйикли атайыннын йолы ман бармага ымтылувары, ерли орта мектебти тамамлаган сонъ, эгиз аьптели-синьлиери Гульнара эм Тамарады Дагестан патшалык медициналык академиясыннын эмлев факультетине аькелди. Окувды тамамлаган сонъ, Тамара Сургут каласында участковый терапевт врачнын аьрекетин уьстинликли бардырады. Гульнара 2010-нши йылда медициналык академиясын етимисли тамамлап, Краснодар каласындагы Кубанский патшалык медициналык университетине интернатурага туьсип, билимин оьстирди.

Оз ис аьрекетин врач кыз 2011-нши йылда Ногай район орталык больницасында участковый терапевт болып эм Кумлы авыл эмлев амбулаториясын етекшилевден баслаган. Он йыл ис аьрекетин бойынша Гульнара Мурзабиевна озьин билимли, исин тереннен билген, кулыксуьер, яваплы специалист этип коьрсетип келди. Яваплы аьрекетлеви, исине алаллыгы, яшавшылардын ден савлыгын саклауда коскан уьлисleri уьшин орталык больницанын, район етекшилеви атыннан Сый грамоталарына тийисли этилген. Оз исинде алган сулыбы сыйлы кеспиде исине келекте аьели мен алыс Мурманск облестине йол алувында керекти. 2021-нши йылдан алып бугуьнлерге дейим Гульнара

Мурзабиевна РФ Коршалав министерствосы ман ара аьрекет этетаган, кала яшавшыларын эм аьскершилерди канагатлайтаган Россия ФМБА Н.И.Пирогов атындагы Мурмансктын коьп кеспиди орталыгы бойынша Оленегорск больницасын етимисли етекшилеп келеди. Ис коллективти етекшилеп енбил ислерден тувьп, ол аьдемнен уйкен яваплыкты, йогары кеспидикти талаплайды.

Бугуьнлерде яс болса да, бас болып келген Гульнара Мурзабий кызы оз ис йолдаслары арасында уйкен сый-абырай ман пайдаланады. Онын сайлаган кесписине толысынша берилуви, кулыксуьерлиги, яваплыгы министерство етекшилеви мен де белгиленмей калмады.

2023-нши йылдын карагыс айыннын 30-нши куьнинде аьскершилик досласууды берклендирувде эм биргелес аьскершилик аьрекет этуьвде оз уйкен косымы уьшин ердесимиз Гульнара Мурзабиевна РФ Коршалав бойынша министри аьскер генералы Сергей Шойгудын буйрыгы ман Федераллык биологическое агентствосы бойынша «За укрепление боевого содружества» деген медали мен савгаланды.

Ортак практика врачы Гульнара Мурзабиевна юрек шакырувы ман сайлаган кесписине алал болып калмай, аьелин, аьветлерин суьйген, олардын акында каьр шеккен наьсипли ана да болады. Оз ян косагы Вадим Залимхан увьлы ман олар эки аьзиз увьлларын – Мансур эм Билалды тербиялайдылар. Медицинага сондай билимли яс кеспиде иелери келип аьрекет этуьвleri ар кимимизди де оьктемситирмей эм суьйиндирмей болмайды.

Талаплы ердес кызымызды йогары савгасы ман кутлай келип, онын енбил болмаган, ама суьйикли эм пайдалы ис аьрекетинде келекте де бийик етимисleri коьп болганын эм берк ден савлык, аьел наьсипин йораймыз.

Г. НУРДИНОВА,
РФ Журналистлер союзунинь агзасы.

Суьвретте: Г.Елманбетова.

КЕШЛИК

Оьнерлидинь куйысын кум баспас

2024-нши йылдын увьт айыннын 3-нши куьнинде Карашай-Шеркеш республикасындагы Ногай районунинь Эркен-Шахар авылында Россия Язувшылар союзунинь агзасы Зухра Асанбиевна Булгаровадын шайрлик кешлиги уйгьнланып оькти. Шарада Россия Ногайларыннын ФНКА Оьр Советининь председатели Валерий Казаков, онын орынбасары Мухамед Джемакулов, «Ногай давысы» республикалык газетасынын редактор-директоры Алтынай Атуова, «Карачаево-Черкесия» телерадиокомпаниясыннын радиовещание службасынын журналисти Алима Джогопирова, Карашай-Шеркеш китап баспасыннын ногай боьлигининь редакторы Мадина Мижева эм сондай баскалар ортакшылык эттилер. Кешликте Ногай патшалык драма театрыннын актерлары, маданият кулыкшылары, окутувшылар, ногай авторларыннын эм оьзлери язган шыгармаларын окуган калем йолдаслары ортакшылык эттилер. Солай болып, шайрлик кешлигин оз ань бойынша номерлери мен Рита Докшорова эм Эдуард Джазов, Родион Унаджев, Мадина Назырова ярасыкладылар. Зухра Булгаровадын бал татыган балалыгы эм ясыгы Дагестан Республикасыннын Куьнбатар авылында оьткен. Онын яратувшылык оьнерининь ушкыны бары «Карлыгаш» балалар бавында сезилди. Ол бала шагыннан алып Ногай районунда озгарылактаган туьри фестивальлерде, ярысларда белсенли ортакшылык этип келген. Куьнбатар авылыннын Муса Курманалиев атындагы орта мектебинде окув шагында ол оз тенълериннен ятлав эм ань язув, йыр йырлав оьнери мен баскаланып келди. Онын биринши ятлавлары «Шоьл тавысы», «Ногай давысы» республикалык газеталарыннын, балалар уьшин «Лашын» республикалык журналыннын бетлеринде дуьныя ярыгын коьргенлер. Ол республика, район бойынша маданият эм ань ярысларында, фестивалдерде енъип, коьп кере лауреат болып келген. Айтпага, ол «Тулпар» район бойынша маданият конкурсында, Терекли-Мектеб авылында, Дагестан эм КЧР-да «Шоьл тавыслары» деген ань ярысында енъип, лауреат болган. 1999-нши йыл Зухра Асанбиевна Карашай-Шеркеш патшалык университетининь журналистика боьлигине туьсип, 2004-нши йыл етимисли тамамлайды. Оз ис аьрекетин 2001-нши йыл Дагестаннын Ногай районунинь Терекли-Мектеб авыл мада-

ният уйинде художестволык етекшиси болып баслаган. Оннан сонъ оьнерли кызга КЧР Ногай районунинь администрациясында маданият боьлигининь етекшиси болып бираз заман аьрекет этпеге де бакты буйырды. Сол йылларда кыскакылы «Янсарай» фольклор ансамблин эм «Уьлерткилер театрын» туьзип, етекшилеген. Ол ногай халкы маданиятыннын оьрленуви эм саклануви мырадта емисли аьрекет этти. Ногай районунинь туьзилуьв тарихинде маданият боьлиги Зухра Булгаровадын етекшилиги астында республика бойынша ярысларда, фестивалдерде биринши орынларына тийисли болып келди. Ол оз язган 20-дан артык йырларыннын авторы эм йырлаушысы деп белгиле. Баска болып, онын язган соьзлерине белгиле йырлаушылар Айна Черкесова, Ислам Итляшев, Муратхан Туркменов, Мадина Магомедова, Руслан эм Лина Яриковлар, Мая Рамазанова, Адильхан Межитов, «Алтыншаш» ансамбли, Амина Баракаева, Марат Дышеков, Тимур Булгаров, Мила Черненко эм баскалар уьстинликли йырлап келедилер. Ол КЧР Ногай патшалык драма театрыннын репертуар списокыннын басында турган «Янбикеш» деген ятлав ман айтылган драма пьесанын авторы да болады.

2010-нши йылда Зухра Асанбиевнадын «Нар таньым» деген биринши ятлавлар йыйынтыгы дуьныя ярыгын коьрди. Йыйынтыкка шайрдинь ана тилинде эм орыс тилине авдарылган ятлавлары да орын тапканлар. Зухра Булгаровадын ятлавлары орыс, казах, туьрк, кумык, солай болып, Карашай-Шеркеш еринде яшайтаган халкларыннын тиллерине де коьширилген. Шайрдинь ятлавлары эм коьшируьвлери Сырт-Кавказда баспаланатаган альманахларда, йыйынтыктарда, «Литературная газета», «День Республики», «Шоьл тавысы», «Ногай давысы» газеталарыннын бетлеринде баспаланып келеди.

Зухра Булгарова 2011-нши йылдан алып Россия Язувшылар союзунинь агзасы болды. 2017-нши йылда КЧГУ-да филология магистри деген экинши йогары билимин де алады. 2018-нши йылдан алып, КЧГУ филология институтыннын журналистика эм маданият кафедрасынын аспиранты болады. «XX оьмирдеги ногай лирикалы поэзиясыннын эволюциясы» деген диссертациясы, баска болып, экинши янъы ятлавлар йыйынтыгы уьстинде де етимисли каьрлеп келеди.

Онын емисли аьрекетин ДР эм КЧР бойынша Ногай районларыннын администрация аькимбаслары, КЧР Оькимети атыннан Сый грамоталарына, Разылык хатларына тийисли этилген. Зухра Асанбиевна бир неше йыллар бойы КЧР бойынша «Ногай Эл» РННКА сырсында ямагат аьрекетин мен белсенли каьрлеви мен де белгиле. Солай болып, ол сол ямагат организациясы ман озгарылып келетан баьри шараларында да катнасып келеди.

Мадина МИЖЕВА,
КЧР ат казанган журналисти.
Суьвретте: шарадан коьринис.

Кумлы авыл яшавшысы

Мадина Ахмедовна Мутаировага

увьт айыннын
10-нши куьнинде
75 яс толганы ман

Тувган куьнде йыл сайын
Ййгилликлер айтылсын.
Азбарынъа асыгып
Кардаш-туькым ййылсын.
Ййлар озьт барса да,
Савлык деген берк болсын.
Таньнын таза ярык нуры
Сизинь уьшин ййнасын.

Кутлаушылар: кеделери Солтан-Мурат, Баймурат, Мурат, кызлары Айгуль, Алтынай, келинleri, унык кызлары эм кеделери, немерелери.

РЕШЕНИЕ

**ХІХ-ой СЕССИИ СОБРАНИЯ ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ
«СЕЛЬСОВЕТ КАРАСУВСКИЙ» НОГАЙСКОГО РАЙОНА РЕСПУБЛИКИ ДАГЕСТАН 4-го СОЗЫВА**

«20» ДЕКАБРЯ 2023 г.

№ 48

**«Об утверждении бюджета МО СП «сельсовет Карасувский»
Ногайского района РД на 2024 год и на плановый период 2025-2026 годов»**

В соответствии с Бюджетным кодексом Российской Федерации, Уставом муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский» Ногайского района Республики Дагестан, Собрание депутатов муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский» Ногайского района Республики Дагестан

РЕШАЕТ:

1. Принять бюджет муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский» Ногайского района Республики Дагестан на 2024 год и на плановый период 2025 и 2026 годов.

Статья 1.1. «Основные характеристики бюджета муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский» Ногайского района Республики Дагестан (далее местный бюджет) на 2024 год.

1. Общий объем доходов бюджета муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский» Ногайского района Республики Дагестан в сумме – 2728096 руб., в том числе налоговые и неналоговые доходы муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский» Ногайского района Республики Дагестан - 1063000 руб., дотация – 1476000 руб., субвенция – 189096 руб. Всего собственные средства составляют – 1063000 руб.

2. Общий объем расходов бюджета на 2024 год – 2728096 руб.

Статья 1.2. «Основные характеристики бюджета муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский» Ногайского района Республики Дагестан на 2025 год.

1. Общий объем доходов бюджета муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский» Ногайского района Республики Дагестан в сумме – 2274338 руб., в том числе налоговые и неналоговые доходы муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский»

Ногайского района Республики Дагестан - 1073630 руб., дотация – 988920 руб., субвенция – 211788 руб. Всего собственные средства составляют - 1073630 руб.

2. Общий объем расходов местного бюджета - 2274338 руб.

Статья 1.3. «Основные характеристики бюджета муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский» Ногайского района Республики Дагестан на 2026 год.

1. Общий объем доходов бюджета муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский» Ногайского района Республики Дагестан в сумме – 2304136 руб., в том числе налоговые и неналоговые доходы муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский» Ногайского района Республики Дагестан - 1084367 руб., дотация – 988920 руб., субвенция – 230849 руб. Всего собственные средства составляют – 1084367 руб.

2. Общий объем расходов местного бюджета - 2304136 руб.

2. Установить, что доход в бюджет МО СП «сельсовет Карасувский» 2024 года формируется за счет доходов от уплаты местных налогов и сборов по нормативам, установленным законодательными актами РФ, РД и решениями органа местного самоуправления.

В 2024 году зачисление налогов и других обязательных платежей в бюджет муниципального образования осуществляется по следующим нормативам:

- Налог на доходы физических лиц – 2 %
- Единый сельхозналог – 30%
- Земельный налог – 100%
- Налог на имущество физических лиц – 100%
- неналоговые доходы в соответствии с действующим законодательством.

3. Учесть в местном бюджете на 2024 год поступление доходов по основным источникам в объеме согласно приложению №1.

4. Утвердить распределение расходов местного бюджета на 2024 год по разделам, подразделам, целевым статьям расходов, согласно приложению №2 к настоящему решению.

5. Установить, что заключение и оплата органами местного самоуправления муниципального образования договоров, исполнение которых осуществляется за счет средств местного бюджета, производится в пределах утвержденных им лимитов бюджетных обязательств в соответствии с ведомственной, функциональной и экономической классификациями расходов местного бюджета и с учетом принятых и неисполненных обязательств. Обязательства вытекающие из договоров, исполнение которых осуществляется за счет местного бюджета органами местного самоуправления муниципального образования сверх утвержденных им лимитов бюджетных обязательств, не подлежат оплате за счет средств местного бюджета. Учет обязательств, подлежащих исполнению за счет местного бюджета органами местного самоуправления муниципального образования, финансируемыми из местного бюджета на основе смет доходов и расходов, обеспечивается через орган, осуществляющий кассовое обслуживание исполнения местного бюджета.

6. Установить, что исполнение местного бюджета по казначейской системе осуществляется финансовым органом администрации муниципального образования с использованием лицевых счетов бюджетных средств, открытых в органе, осуществляющем кассовое обслуживание местного бюджета в соответствии с законодательством РФ и РД.

Установить, что кассовое обслуживание исполнения местного бюджета осуществляется органом, осуществляющим кассовое обслуживание местного бюджета.

7. Утвердить расходы МО СП «сельсовет Карасувский» на 2024 год в сумме

– 2728096 рублей, и на плановый период 2025 год в сумме – 2274338 рублей, на 2026 год – 2304136 рублей.

8. Нормативные и иные правовые акты органов местного самоуправления муниципального образования, влекущие дополнительные расходы за счет средств местного бюджета на 2024 год, а также сокращающие его доходную базу реализуется и принимается только при наличии соответствующих источников дополнительных поступлений в местный бюджет или при сокращении расходов по конкретным статьям местного бюджета на год, а также после внесения соответствующих изменений в настоящее решение.

В случае если реализация правового акта частично (не в полной мере) обеспечена источниками финансирования в местном бюджете, такой правовой акт реализуется и применяется в пределах средств, предусмотренных на эти цели в местном бюджете на 2024 год.

9. Создать резервный фонд администрации муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский» Ногайского района Республики Дагестан в 2024 году в сумме 100 000 руб., и на плановый период в 2025 году – 50 000 руб., в 2026 году – 50 000 руб.

Расход средств из резервного фонда производить согласно Положению о расходовании средств из резервного фонда.

10. Неиспользованные в 2024 году целевые средства, переданные бюджетам поселений из районного бюджета, подлежат возврату в доход бюджета района, которые в течение первых 15 рабочих дней подлежат возврату в республиканский бюджет.

11. Настоящее решение вступает в силу с 01.01.2024 года.

12. Опубликовать настоящее решение в республиканской общественно-политической газете «Голос степи».

*Председатель Собрания депутатов муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский»
Ногайского района Республики Дагестан
Глава администрации муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский»
Ногайского района Республики Дагестан*

С.К.МАУШЕВ

Я.С.ДИНАКАЕВ

Приложение №1

**Администрация МО СП «сельсовет Карасувский» Ногайского района РД
Доходы местного бюджета на 2024 и на плановый период 2025-2026 годов**

№	Наименование	КБК	Сумма	Сумма	Сумма
			на 2024 г.	на 2025 г.	на 2026 г.
1	НДФЛ	18210102010011000110	26000	26260	26523
2	ЕСХН	18210503010011000110	25000	25250	25503
3	Налог на имущество физических лиц	18210601030101000110	70000	70700	71407
4	Земельный налог	18210606033101000110	42000	42420	42844
5	Арендная плата, а также средства от продажи на заключение договора аренды	00111105025100000120	900000	909000	918090
	Итого собственных доходов:		1063000	1073630	1084367
7	Дотации	00120215001100000151	1476000	988920	988920
8	Субвенции	00120235118100000151	189096	211788	230849
	Итого:		2728096	2274338	2304136

*Председатель сельского Собрания депутатов МО СП «сельсовет Карасувский»
Глава администрации МО СП «сельсовет Карасувский» Ногайского района Республики Дагестан*

**С.К.МАУШЕВ
Я.С.ДИНАКАЕВ**

